
INFOLEHT Nr.28

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu väljaanne
21.12.2005

HEA LUGEJA!

Taas lähenevad tulise kiiruga jõulud ja aastalõpp. Ühtlasi aeg üle vaadata, mida võtta, mida jätta. Üks on selge – läinud päevi ei kohta me enam kunagi, küll aga kanduvad edasi mõtete, sõnade ja tegude tulemused ning tagajärjed.

Meie liidule oli lõppev aasta töörohke, aga ega saavutusedki tulemata jäänud. Kindlasti väärilis tähelepanu meie veebruarikuine, juba traditsiooniline tänuüritus, mis võtab järjest laiemat kaart. Suvi oli meie rahval tegevusrohke, töö käis mitmete sisukate projektidega. Mõistagi on kiiduväärt Mella töö uute võimaluste avamisega meie koduleheküljel ning loomulikult väärivad täit tunnustust Foorumi väsimatud selgitused Koostöökojas ja kohtumistel poliitikutega, mille tulemustest on tänases lehes ka lähemalt lugeda. See kõik on ühistes huvides.

Olen vahel mõelnud, missugune küll oleks maailm, kui inimesed tegutseksid üksnes omakasu teenides. See oleks tõenäoliselt üks kõle koht, kus väga pikalt ei tahakski viibida. Aga ka sellele võiksite mõnikord mõelda, et andjadki väsivad, eriti siis, kui “head sõnad kõik on ju maetud”, nagu kõlab ühes laulus. Arvan, et väiksem patt on üks hea sõna ülearu kui puudu. Küll aga võiks mõni mõte vaid iseenese teada jääda. Kohtusin hiljuti tuttavaga, kes kurtis oma endiste töökaaslaste solvava kaastunde üle ja juba viivukese pärast pakkus sedasama mulle. Vahest oli ta seda teinud ka nendele kolleegidele, nõnda et nüüd pidasid need ausaks samaga vastata. Eks ta ole, mida külvad, seda lõikad. Selles mõttes on jõulud jälle üks õnnelik aeg, et võid kõikidele peaaegu vastutustundetult igasuguseid häid asju rääkida, sest nii on kombeks. Ja kui sa enne pole julgenud, siis nüüd võid selle varjus öelda õiged sõnad ka oma elu kõige tähtsamale inimesele. Lootkem, et ta pole ootamisest väsinud või pole sa lootusetult hiljaks jäänud. Kahjuks on mõnedki meist vähemalt kord kogunud lähedast ära saates – kui palju jäi rääkimata...

Meenutagem, et algselt olid jõulud valguse võidu, rõõmu ja lootuste aeg. Inimese loomuses on ikka uskuda, et ees ootab veel palju head ja ilusat. Selles on peidus elujõud. Vaid üks väike soovitus – häid mõtteid mõeldes, häid tegusid tehes saab see usk kinnitust, sest kõik, mis teed, tuleb kord sulle endale tagasi.

Hea lugeja, lõpetuseks tunnistan, et olen pisut pigis, sest tuulasin äsja kõik kapid ja sahtlid läbi ega leidnud kusagilt sõnu, mille taha peita mõte -

ma hoolin Sinust, mingi Sul hästi!

Rahulikku jõuluaega, meeleolukat aastavahetust, päikest!

Liina Kusma

LASTE PUUDETOETUSED SUURENEVAD 2006. AASTAST 25 PROTSENTI

Eelmises Infolehes kirjutasime, et Foorumisse kuuluvad organisatsioonid alustasid poliitikutega läbirääkimisi puuetega inimeste puudetoetuste tõstmise nimel. Viis aastat paigal püsinud toetussummad on piltlikult öeldes inflatsiooni poolt ära söödud, samas elukalliduse tõus aga pidevalt kergitanud abivahendite, teenuste ja muu toimetulekuks hädavajaliku hinda. Teen kronoloogilise ülevaate sellest, kuidas läbirääkimised kulgesid ja miks saavutati ainult laste puudetoetuste tõus ja mitte üldist tõusu.

Esimene kompamine, kas ministeeriumi esindajad tuleksid meie ettepanekuga kaasa, toimus septembri lõpus Koostöökoogu istungil. Ametnikud pole loomulikult sellises küsimuses otsuse langetajad, kuid oskasid täpselt öelda, et sellist asja pole nende majas kavas – kogu puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadus läheb ümbervaatamisele ja eraldi toetusi tõstma ei hakata. Mainiti, et ümbervaatamise eesmärgiks on toetuste ja teenuste jõudmine inimesteni vastavalt nende tegelikele vajadustele ja et tahetakse lõpetada toetuste ühetaoline maksmine. Ministeeriumi tööplaanide järgi tuleb nimetatud küsimus lahendada 2007. aastaks. Meid see selgitus ei rahuldanud, sest elu tahab elamist ka täna ja homme, seega suhteliselt kaugesse tulevikku lükatud lahendus pole abiks praegu kitsikuses elavatele inimestele.

Minister **Jaak Aabiga** kohtus esindus 28. septembril. Meeldivalt üllatas, et minister oli puudetemaatikaga hästi kursis, küsimustele vastates ei pidanud ta eriti teistele ametnikele sõna andma. Kokkuleppele ei jõutud sotsiaaltoetuste osas, mis on mõeldud puudest tingitud lisakulude hüvitamiseks. Lisaks seaduse muutmisele tõi minister põhjuseks asjaolu, et temal kui valitsuse liikmel on võimatu algatada seadusemuudatust järgmise aasta eelarve eelnõus, kuna valitsus on selle parlamendile juba esitanud. Ka oleks juurdenõutav summa eelarve seisukohalt suur – üle 150 miljoni krooni.

Minister lohutas, et vanaduspensionid tõstetakse regulaarselt, sellega seoses suurenevad ka töövõimetuspensionid. Kohtumise lõpul ütlesime, et Foorum ei lepi nende selgitustega ja jätkab tööd küsimuse püstitamisega Riigikogu sotsiaalkomisjonis.

Kuu hiljem, 27. oktoobril oli Foorumi esindus Toompeal. Et asja võeti tõsiselt, näitab seik, et meiega oli kohtuma tulnud komisjoni täiskoosseis, abijõuks olid kutsutud sotsiaalminister ja asekancler **Riho Rahuoja**. Sisuliselt kordus kuu aja tagune kohtumine, sest ministril polnud uut sõnumit. Oodake, lahendus tuleb seaduse reformimisega... Reformi ajakava tutvustas asekancler R. Rahuoja. Küsimus, mida vastata sügava ja raske puudega inimesele, puudega lapse perele, kellel käib üle jõu pidevalt kallinevate teenuste, abivahendite, ravimite eest tasumine - seda kõike jõudsa majanduskasvu taustal - jäi vastuseta.

Sellelt kohtumiselt tulime tagasi üsna lööduna. Meile antud vastus oli nii selgelt eitav. Kui meid ei toeta "oma" minister ega sotsiaalkomisjon, siis pole mingit lootust, et keegi vastava seadusemuudatuse ettepaneku riigieelarve lugemisel üldse teeb. Öeldakse, et hommik on õhtust targem. **Küllil Urb**, liikumispuudega laste tugiühingu esimees ja liidu juhatuse liige, tuli järgmisel päeval välja oma lihtsuses suurepärase kompromissettepanekuga. Puudetoetuste tõstmisest keeldumist põhjendatakse rahalise ressursi ebaotstarbeka kasutamisega (väidetav kergekäeline, sageli õigustamatu puude määramine, seda eriti pensioniealiste inimeste puhul), laste puhul seda probleemi ju pole. Kõigil puudega lastel on rehabilitatsiooniplaan, mille koostamise käigus on spetsialistid viinud läbi lapse tegevusvõime uuringu ja andnud sellele hinnangu, samuti on olemas tegevuskava, milles kajastub vajalike meetmete maht. Kuna laste rehabilitatsiooniplaan vaadatakse reeglina läbi vähemalt kord aastas, siis ei sisalda need aegunud või mittevajalikku teavet lapse puude ja lisavajaduste kohta. Puudega lapsi on Eestis veidi üle 5200, toetuste 30-protsendine tõus nõudnuks eelarvesse juurde ligi 20 miljonit krooni, mis riigieelarve seisukohalt on väike summa. Seda kompromissettepanekut tagataskus hoides kutsusime 10. novembril Foorumiga kohtuma

parlamendifraktsioonide esindajad. Läbirääkimised algasid ikka üldise puudetoetuse tõstmise ettepanekuga. Kui oli näha, et selline nõue jääb toetuseta, tegi meie meeskond oma ettepaneku. Lapsed on tundlik teema, raske on järsult **ei** öelda.

Tasapisi nõustusid kompromissiga ka koalitsiooniparteide esindajad ja laste osas kokkulepe sündiski.

Tuleb tunnistada, et kui meie esindus poleks seda ettepanekut teinud, oleksime jäänud täiesti tühjade pihkudega.

Lõplik kinnitus tuli 23. novembril, kui Riigikogu kodulehele ilmus Keskerakonna, Rahvaliidu ja Reformierakonna fraktsiooni poolt esitatud *Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muutmise seaduse* eelnõu. Eelnõu seletuskirjast on lugeda: **toetus keskmise puudega lapsele tõuseb 1080 kroonini kuus ehk 220 krooni võrra. Raske ja sügava puudega lapsele vastavalt 1260 krooni kuus ehk 240 krooni võrra. Seadus jõustub 2006. aasta 1. jaanuarist.** Meie nõude rahuldamiseks eraldas valitsus 15 miljonit, mis tähendab reaalselt puudetoetuse tõusu 25 protsendi ümber.

Meie liidu president, läbirääkimiste sarja sisuline eestvedaja Ants Leemets, ütles puuetega inimeste päeval peetud ettekandes välja mõtte – tuleb endale väga täpselt selgeks teha, mida tahame ja veendunult uskuda, et see, mida tahame, on õige ja õiglane. Süs suudame end mõistetavaks teha ja meiega arvestatakse.

Auli Lööke, tegevjuht

TAHAME JA SUUDAME

Programmi "Euroopa Noored" auhindu jagati tänavu kuues kategoorias. Nominendid valiti välja kõikide aastatel 2003 – 2005 programmi "Euroopa Noored" raames Eestis toetust saanud projektide seast.

5. detsembril toimus Tallinnas EL noorsooprogrammi "Euroopa Noored" auhinnagala, kus kuulutati välja võitjad.

2. kategoorias kuulutati ***parimaks noorsoovahetusprojektiks.noorteklubi HÄNDIKÄPP projekt "TAHAME JA SUUDAME"***.

2. kategoorias tunnustatakse neid noori ja organisatsioone, kes on omal nahal erilisel tundnud, mida tähendab kogemuste kaudu õppimine (*learning by doing*)).

Laagris "***Tahame ja suudame***" osales 40 puudega ja tavanooort Eestist ja Belgiast. 25 neist oli mõni puue või erivajadus (kuulmispuue, liikumispuue, piima-allergia, öine hingamisaparaadi kasutamisevajadus jms), 15 kasutasid liikumisel ratastooli. Laager viidi läbi Karaski keskuses 14.-21. augustini 2005. a. ning 2006. aasta suvel on plaanis külastada samade osalejatega Belgiat.

Projekti eesmärkideks oli läbi "piiride ületamise", kultuuridevahelise õppimise ja infovahetuse luua rahvusvaheline koostöövõrgustik ning näidata, et läbi koostöö ja ühise soovi on kõik võimalik ning puue muutub tähtsusetuks, peaaegu olematuks.

Programmi kestel osalesid kõik noored kanuumatkal, mille korralduskogemus on HÄNDIKÄPAL juba 4 aastat, nägid Piusa liivakoobaste sisemust ja Seto Talumuuseumi hooneid, arutlesid noorte (puudega) inimeste iseseisva elu probleemide ja mõlema riigi toetavate teenuste üle ning nägid Tartu linna, Maarjamõisa rehabilitatsioonikeskust ning nende ligipääsetavust erivajadustega inimestele.

Seminaride käigus selgus, et paljuski veel mittetöötavast Eesti sotsiaalsüsteemist hoolimata on eestlased tänu oma energiale ja tahtmisele jõudnud kaugele. Ka belglaste süsteem pole

täiuslik, siiski arenenum. Neil on puudega inimesel seaduslik õigus omada abikoera ning vabatahtlikkuse alusel abistamine on arenenud palju kaugemale kui meil.

Samas polnud belglastest keegi varem "kanuutanud", alguses ei julgenud paljud seda vanematelegi mainida kartuses, et neid ehk ei lubata. See kogemus andis neile kindlasti palju enesekindlust ja suure tõuke ka edaspidi midagi "ennekuulmatut" proovida. Ka mitmed eestlased polnud varem kanuumatkal osalenud ning said uut indu juurde.

Projektis seati üheks tingimuseks ka see, et puude raskusaste, puudega osalejate hulk või halvem suhtlemis- ja keeleoskus ei tohiks olla limiteerivaks teguriks laagriliste valikul. Selline lähenemine tõi selgelt välja kitsaskohad, mis valitsevad Eestis puudega noorte reisimisel ja laagrite korraldamisel seoses majutuse ja transpordiga, eriti kui tegu on suurema erivajadustega grupiga. Näiteks esines väikseid probleeme Euroopa noorte poolt nõutud osalejate lühiajalise õnnetusjuhtumi kindlustuse sõlmimisega, mis küll läbirääkimiste käigus õnneks lahendati. Aga probleeme oli teisigi.

Eestis on hetkel vaid üks ametlikult puudega inimeste erivajadustele kohandatud majutusasutus (Karaski keskus) ning puudub kohandatud ja ligipääsetav 40-kohaline reisibuss, mistõttu ollakse sunnitud kasutama mitut tõstukiga varustatud väikebussi. Selline valikuvõimaluste puudumine aga muudab taoliste projektide korraldamise põhjendamatult kalliks ning ka selle projekti puhul oli hädavajalik Hasartmängumaksu nõukogu ja HÄNDIKÄPa kaasfinantseering.

Projektis oli kasutuses 2-3 kohandatud väikebussi, palgati isiklikud abistajad ja ühisjõul tõlgiti seminarid eesti keelde

Ülioluline on, et tava- ja puudega noored puutuksid kokku võimalikult varakult ning et puudega noortel oleks võimalik õppida tavakoolis. Seeläbi, nagu kogemused üha uuesti ja uuesti näitavad ja näitas ka see laager, kaovad eelarvamused ja puue muutub peaaegu olematuks. Avastatakse, kui sarnased on tegelikult kõikide noorte soovid ja vajadused. Erinevus on vaid võimalustes, mida saab ühtlustada läbi kohandatuse, toetavate teenuste, koostöö, puudega ja tavanooete integratsiooni.

Eeskätt on vaja suurt tahtmist: sest **kui tahame, siis ka suudame.**

Täna südamest kõiki neid kohusetundlikke, asjalikke ja aktiivseid inimesi, kelle kogemuste ja ideede abil viidi edukalt läbi see noorsoovahetusprojekt.

Täna ka Noorteklubi HÄNDIKÄPP aktiivseid liikmeid, Euroopa Noored Eesti büroo abivalmis ja asjalike töötajaid (D. Soomer), Hasartmängumaksu nõukogu, Liikumispuuetega Laste Tugihing (K. Urb), matkaklubi Lõunamatkad ja paljusid teisi.

Sven Kõllamets,

Noorteklubi HÄNDIKÄPP juhatuse liige

<http://www.euroopa.noored.ee/kohvik>

Pilte saad vaadata

http://nukka.pri.ee/auhinnagala_5-12-5

TEEL TÖÖTURULE

2005. aasta algul esitas ELIL EPIF-ESF tööhõivealasele projektile alamprojekti **“Liikumispuudega inimesed teel tööturule”**.

Vastavalt lepingule peame selle elluviimise lõpetama 31. detsembriks k.a.

Projekti üldiseks eesmärgiks on tööeas liikumispuudega inimeste proaktiivne teavitamine rehabiliteerimis-, kutseõppe ja töötamise võimalustest, tööturu- ja sotsiaalteenustest ning toetustest; nende sotsiaalse integreerituse tõstmine ja 72 tööga hõivamata (k.a. vallandamisohus oleva) inimese ettevalmistamine kergemaks sisenemiseks tööturule ja kutseõppesse spetsiaalsetes kohanemislaagrites.

Käsitleti põhiliselt järgmisi teemasid ja nende arendusi:

1. eneseteadvuse avardamine, inimene dünaamilise ja pidevalt muutuva keskkonna osana;
2. enesehinnangu muutmine endasse suhtumise ja erinevate võimalike suhete tõlgenduste analüüsimise abil;
3. mõtteaktiivsuse ja leidlikkuse (otsimisvalmiduse) ergutamine raskuste ja nende põhjuste isikupärase sõnastamise, võimalike erinevate lahendusvariantide leidmise teel;
4. emotsionaalse stabiilsuse olemuse mõtestamine, õppiv suhtumine oma meeleoludesse ning suhtesituatsioonidesse;
5. inimväärse elu mõtte olemus: võimete ja võimaluste arvestamine, oma elukogemustele väärtustava hinnangu andmine, elujulguse ja eluvastutuse olemuse teadvustamine;
6. inimestevahelistes suhetes kuulamise ja vaatlemise erinevad võimalused ja kasutamine vastavalt tekkinud olukorrale, sõna ja kehakeele suhte arvestamine, usaldusliku suhtekujunemise tingimused, iseenese usaldusvääruse eeldused;
7. vajadused, eelarvamused ja õpitud abituse sündroomi mõju inimese käitumisele ning tegevusele.

Kui kaugele me projekti täitmisega jõudnud oleme?

Üldine teavitustöö on tehtud, kohanemislaagrid Karaski Keskuses 72 inimesele läbi viidud, samuti kohtumised Põlvamaa tööhõiveameti juhtumikorraldaja Aira Lutsariga. Kohanemislaagrites oli osavõtjaid Harjumaalt (k.a. Tallinnast), Läänemaalt, Raplamaalt, Pärnumaalt, Järva- ja Jõgevamaalt, Valga- ja Võrumaalt, Põlvamaalt, Tartumaalt, Lääne- ja Ida-Virumaalt. Projekti koostades eeldasime eelnevatele kogemustele tuginedes, et aktiivsemad laagrite tööst osavõtjad on naised, kuid tegelikkus oli vastupidine: osales 41 meest ja 31 naist ,

Jäänud on kokkuvõtete tegemine ja tehtud töö analüüs.

Mihkel Aitsam, projektijuht

KOOLITUS VÄRVILISE VIHMAVARJU ALL

Igal esmaspäeval ja neljapäeval võime Eesti Päevalehe *Töö*-lisast lugeda, kui keeruline on tööd saada, tööl püsida, tööga toime tulla. Töö-töö-töö... maailm nagu keerleksi ainult töö ümber. Tõepoolest, amet ja töökoht on küllaltki olulisel kohal inimese identiteedis ja enesemääratluses. Ometi ei peitu töötamises kaugeltki mitte elu ainus väärtus. Ja hoopiski ei sõltu sellest iga inimese väärtus. Inimese väärtus on juba tema olemasolus. Siiski on tore, kui igaühel õnnestub oma potentsiaali võimalikult palju ellu viia – ennast teostada. Selleks on tarvis kõigepealt iseennast tunda. Ning tööalase eneseteostuse jaoks on tänapäeval vaja ka teatud üldoskusi, töötamise oskusi.

Sellisele eneseavastamisele, ent samas ka töötamise oskuste edendamisele olidki suunatud käesoleval sügisel Tallinna Puuetega Inimeste Kojas toimunud projekti "*Värviline vihmavari*" koolitused. Venekeelset rühma vedas *Oksana Peetsalu*, eestikeelset täiskasvanute ja noortegruppi aga *Liisa Kiik* ja *Anna-Liisa Põldvere*. Täiskasvanute ja noorte rühmad olid organiseeritud veidi erinevalt, mõlema täiskasvanute grupi koolitus kestis kokku 48 tundi, noortel 32 tundi.

Mida oli võimalik õppida?

Programm oli küllaltki mitmekülgne, alustasime eneseanalüüsi temaga, et oskaksime oma tugevusi ja nõrkusi paremini hinnata. Seejärel tegelesime küsimusega, kuidas üldse tööd leida? Millised on erinevad töötamise võimalused? Kust saada infot vabade töökohtade kohta? Kuidas kuulutustele vastata? Kuidas teha firma kohta taustauuringut? Jne, jne. Edasi liikusime juba konkreetsete oskuste omandamisele: igaüks koostas endale korrektse CV, samuti harjutasime kaaskirja kirjutamist.

Palju melu tekitas telefoni- ja tööintervjuu harjutamine. Koolituse viimane plokk oli pühendatud psühholoogilistele teemadele – kuidas ennast esitleda, panna tähele oma ja teiste kehakeelt, kuidas ennast kehtestada, mida teha siis, kui tuju kehvaks kisub (s.o eneseregulatsiooni teema).

Inimesed tulid koolitusele küllaltki erinevate ootustega. Kes soovis realselt tööd leida, kes soovis silmaringi avardada, kes tahtis lihtsalt kodust välja tulla. Veelgi erinevamad huvid iseloomustasid noortegruppi – seal huvituti ka edasiõppimise võimalustest, mitmesugustest testidest, enese paremast tundmaõppimisest ja samuti sooviti töökohta leida.

Ja tulemused ...?

Tagasiside koolitustest on olnud väga positiivne. Eeskätt on osalejad märkinud, et nende enesehinnang ja enesekindlus on paranenud, nad on leidnud endale uusi häid tuttavaid, omandanud palju uusi teadmisi ja oskusi, edendanud oma suhtlemisoskust, saanud positiivseid emotsioone ja usku endasse. Paljud tundsid rõõmu ka selle üle, et on saanud tuttavaks Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskusega (Endla 59), sest siin toimub paljugi muud huvitavat ja kasulikku.

Mõlemast grupist on üks inimene koolituse jooksul ka tööd leidnud. Mis võiks olla toredam! Ent tunnustust väärivad küll kõik koolituses osalenud. Hulk inimesi ei puudunud mitte ainsaltki koolituskorralt! Samuti töötati enamasti aktiivselt kaasa ning gruppides valitses sõbralik õhkkond.

Kuna seekord kõik soovijad marjamaale ei mahtunud, siis tõenäoliselt toimuvad 2006. aasta alguses veel mõned samalaadsed koolitused. Seepärast hoidke silmad lahti – kogemus on ikka põnev!

Liisa Kiik, koolitaja

AKTIIVLAAGER HAAPSALUS

Augusti lõpupäevil toimus Haapsalu NRK-s *aktiivlaager ratastooli kasutajatele* Soome instruktorite osavõtul. Korraldajateks olid Eesti poolelt *Kristi Viisimaa ja Jüri Järve*, Soomet esindasid Seljaajukahjustusega Inimeste Töörühma juhataja Pauli Ritola ning spordiinstruktorid Tiina Siivonen ja Ilona Björklund, kõik kolm staažikad ratastoolikasutajad. Üritus toimus rehabilitatsioonikeskuse ruumides ning sealse juhtkonna aktiivsel toetusel.

Ettevõtmise idee sai alguse aasta tagasi eelnimetatud Soome invaorganisatsiooni külustusreisil Haapsalu taastuskeskusesse, kus lepidi kokku edaspidine koostöö. Soomlased pakkusid kahele aktiivsele eesti ratastooli kasutajale ja nende abistajale osavõttu nädalasesst invaspordilaagrist, eesmärgiga tutvustada selliste laagrite korraldamist. Käesoleva aasta juunis viibisidki Kristi Viisimaa, Jüri Järve ja Kersti Puusild Soomes Pohja spordikeskuses nädalases laagris. Kokku oli osavõtjaid kahekümne ringis, lisaks 6 abistajat. Kavas olid hommikuvõimlemised, palli- ja saalimängud, ratastoolimatkad ning loengud erinevatel invateemadel.

Vastukaaluks otsustas Eesti pool korraldada kolmepäevase aktiivlaagri Haapsalus, millest kutsuti osa võtma ratastoolikasutajaid hetkel taastuskeskuses ravil olnute hulgast. Avapäeval registreerus 15 ratastoolikasutajat, lisaks viibisid üritustel mõned keskuse füsioterapeudid.

Avamisel tutvustati üksteist, Jüri rääkis ettevõtmise taustast ning eesmärkidest, rõhutati eraalgatust. Kristi oli tõlgiks ning juhatas sisse soomlaste kõne. Lepiti kokku, missuguseid teemasid ülejäänud kahe päeva jooksul tutvustatakse.

Järgmine päev oli jagatud kolmeks plokiks. *Saaliüritust* alustas Ilona hoogsa ratastoolivõimlemisega latiinorütmide saatel. Võimlemine sisaldas painutusi, venitusi, kummipaela harjutusi jne., nii mõnigi oli lõpuks üpriski läbi. Tiina ja Ilona näitasid mitmesuguseid võtteid ratastoolist voodisse ja tagasi minekuks, julgemad jagasid teistega oma kogemusi ning näitasid ette oma nippe, igatahes elevust ja küsimist oli saalis palju. Võimlaploki lõpetas ratastooli "käsipall": moodustati meeste ja naiste võistkonnad ning läks lahti "märuliks". Kaasatoodud pall oli võrkpalli suurus, kuid võrkja struktuuriga, võimaldades ka kõige nõrgematele viskamisest mõnu tunda. Matš lõppes naiskonna võiduga.

Pärast lõunat jätkati vabas õhus *ratastoolimatkaga* keskuse juurest mereäärt mööda vana keskuseni ning sealt Aafrika rannani ja tagasi. Järsemate tõusude juures sai igaüks proovida mäkketõusu ja allatulemise mõnused, lahkelt jagati igasugu kavalusi ja tarkusi. Paulil õnnestus kõigile demonstreerida maast tooli minemise tehnikat, kuna ta takistust ületades toolist välja kukkus. Tiina näitas maja ees, kuidas tooli kokku panna ja kuhu seda autos asetada.

Päeva lõpetas *soomlaste loeng* nende invaelust, milline on sotsiaalne ja meditsiiniline olukord ratastooli sattunule.

Pühapäeval jätkus aktiivlaager saalis. Alustuseks kolmveerand tundi ratastoolivõrkpalli rannapalliga. Seejärel olid mänguvalmis noolepuhumise märklaud, saalicurling ning tennisplats. Tunni jooksul sai igaüks proovida kõiki alasid.

Lõpuks kinkisid soomlased kaasatoodud noolepuhumise komplekti ja tennisereketid koos pallidega taastusravikeskusele.

Laager lõpetati kohvilauas, kus tehti kokkuvõtteid ning vastati küsimustele. Täna Pauli, Tiinat ja Ilonat nende vaeva eest ning sooviti edaspidist koostööd nendega.

Tagasiside ankeedist selgus, et kõigega jäädigi väga rahule ning oldi huvitatud sarnaste ürituste edaspidisest toimumisest. Aktiivlaagri tulemusena saab edaspidigi tööpäeviti saalis tennist mängida ning kasutada saali ka nädalavahetusel.

Jüri Järve, ELILi juhatuse liige
Kristi Viisimaa, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse õpetaja

ANDA VERD TÄHENDAB KINKIDA ELU!

Olen töötanud 18 aastat laborandina. Kolm viimast aastat Tartu vanglas, kus minu igapäevasteks patsientideks on HIV positiivsed kinnipeetavad. Teen neile HIV analüüse, ka testieelset ja –järgset nõustamist. Seega tean verest ja vereloomest, vere kaudu levivatest haigustest pisut rohkem kui keskmine eestlane. Olen 11 aastat olnud noorteklubi HÄNDIKÄPP liige. Nii nagu väga paljudel minu sõpradel, on ka minul liikumispuue.

Selle aasta algul kuulsin sõbranna käest, et puudega inimesi ei võeta doonoriks. Ma ei uskunud teda. Võtsin selle küsimuse jutuks ühes seltskonnas, kus oli Eesti Doonorite Seltsi esinaine ja tema kinnitas, et tõesti – inimene, kellel on puue, ei saa olla doonoriks. Koos sõpradega hakkasime seadusi otsima. Tulemus: EV seadustes sellist rida ega paragrahvi pole, mis keelaks puudega inimesel olla doonor.

Saatsime järelepärimise Verekeskusesse. Vastus oli pikk ja paljusõnaline, ainult meie küsimusele otseselt ja täpset vastust polnud. Tegime ettepaneku kohtumiseks.

Kohtumine sai teoks Tallinna Puuetega Inimeste Tegevuskeskuses. Mul on sellest siia maani halenaljakas mälestus. Verekeskuse töötajad (infojuht ja üks arst) hilinesid, enne esinemist ei tutvustatud ennast. **Arsti** ! arusaam puudest oli väga kummaline, et mitte öelda rumal. Puudega inimesi kardetakse. Ja täiesti jabur lause, mida kogu aeg korrati – pole eetilise puudega inimeselt verd võtta.

Karta on, et kõneleja ei teadnud lihtsalt sõnade *puue* ja *eetika* sisu ega seletust.

Pärast kohtumist jagasid ELILi listis oma muljeid diskussioonis osalenud. Panen lugemiseks paar kommentaari, mis oma emotsionaalsuses annavad kohtumisel valitsenud meeleolust hea ülevaate.

Auli: "Kummastav oli kuulda väiteid a` la - paranege puudest terveks ja tulge siis...,kui inimene abivahendit ei kasuta, siis saab doonor olla, kui kasutab, siis mitte..., südamehaige on põhimõtteliselt sama mis jalata inimene jne.

Puue ja haigus lootusetult sassis. Ja lõputu imestus - miks peaks puudega inimene tahtma olla doonor, selleks puudub ju igasugune sundus ...

Kurt viipekeeletõlgiga ei saa tulla, kuna vestlus arstiga on niivõrd konfidentsiaalne, et kolmas isik (tõlk) ei saa juures olla ..." Isikliku abistaja funktsiooni selgitas **Margit** lõpuks arusaadavalt ära, nii et kurdi ja pimedada doonoriga jääd peaaegu juba nõusse. Vaimupuudega inimene on ka OK. Aga see liikumispuudega - temaga on ikka liiga palju riske. Milised need on, ei osatud meile paraku arusaadavaks teha. Et minestab äkki?

Ave püüdis küll selgitada, et ratastoolis istudes minestamine on ilmselt ohutum kui mõnel pikal ja raskel inimesel, kes kukkudes võib end vigastada.

Näha oli, et neil töötajatel puudusid igasugused kokkupuuted puudega inimestega ja nagu ütles **Ülle** : "paljude meditsiinitöötajate arvates peaks puudega inimene olema kodus teki all ja hästi vagusi."

Küllap ei saadudki aru, et meile oli see küsimus **PÕHIMÕTTELINE**.

Positiivne tulem saavutati kohvitassi taga, kui meeled rahunesid ja naerdes asju arutati. Leiti, et ka meditsiinitöötajatele on sel teemal valgustavaid koolitusi vaja. Lahkusime sõbralikult, kuid kindla teadmisega, et teema juurde tuleb tagasi pöörduda. Kinkisime külalistele silmaringi laiendamiseks sarja raamatuid (kurdist, pimedast, liikumis- ja vaimupuudega inimesest).

Genadi: "Selge on see, et neil ei olnud ÜHTEGI objektiivset ja kaalukat argumenti, mille tõttu on puudega inimesel suurem risk anda verd. Igast lausest kumas läbi vaid teadmatus ja kartus, et kui äkki midagi juhtub... ja ei muud midagi. Tegelikult on küsimus selles, kas võrdse kohtlemise printsiip on vaid sõnades või püütakse seda siiski igas eluvaldkonnas rakendada nii palju kui võimalik. Samas peaksime muidugi jälgima, et me sellel teel absurdini ei jõua."

Kohtumine andis mulle kindla teadmise ja soovi kirjutada koos sõpradega projekt, et kokku kutsuda erinevate erialade arste ja koos probleem läbi arutada. Nii palju kui mina igapäevaselt arstide seltskonnas sellel teemal rääkinud olen, on nooremad arstid küsinud kohe "miks ei tohi olla doonor, mis see puue siia puutub?", vanema generatsiooni arstid ütlevad, et "jah, aga nad on ju haiged".

Ma ei saa seda uskuda, et doonoriverd on nii palju, et seda pole tarvis, nagu meile püüti kohtumisel selgeks teha. Ja kindlasti on see diskrimineerimine, kui puude pärast doonoriks ei võeta. ***Sest eriti puudega inimesed, keda ennast on aidatud, tahavad võimalusel endast parima anda - kinkida kellelegi elu !***

Ülle Valvar noorteklubist HÄNDIKÄPP

UUS RIIKLIK TOETUS

Enne selle aasta suvepuhkust kohtus meie juhatus haridusminister M. Repsiga. Kõne all oli võimalus määrata sügava liikumispuudega (ka sügava nägemispuudega) kõrgkooli tudengile riiklik toetus, mis võimaldaks tal õppehoonetes liikumise hõlbustamiseks abistajat palgata. See teeks võimalikuks ka ratastoolis või väga piiratud liikumisvõimega õppuritel päevases osakonnas õppimise. Ka kaugõppes õppivatel tudengitel on nimetatud abi vaja, küll vähemas mahus. Minister suhtus muresse mõistvalt ja palus kokku koguda andmed – kui palju meil on selliseid üliõpilasi. Septembriks selgusid ka nende nimed, kes sel aastal sisseastumiseksameid tegid ja sisse said. Arvesse läksid kõrgkoolid, mis on haridusministeeriumi kodulehel ülikoolide nimekirjas (avalik-õiguslikud ülikoolid, nende kolledžid, eraülikoolid, rakenduskõrgharidust andvad rakenduskõrgkoolid). Võrgustiku kaudu levitatud info jõudis loodetavasti kõigini, kes tundsid sedalaadi teenusest puudust. Lõplikku nimekirja jäi seitse liikumis- ja neli nägemispuudega tudengit, kelle abivajadust ministeeriumi poolt ka aktsepteeriti. Asjaajamine ja lepingutingimuste kooskõlastamine võttis küll rohkem aega, kui arvasime, kuid 19. detsembril toimus Haridus- ja Teadusministeeriumi Tallinna esinduses pidulik lepingute allkirjastamine. Leping sai kolmepoolne, ministeeriumi poolt kirjutas alla minister, kõrgkoolide poolt rektorid ja ELILi poolt meie president. Teenuse rahastus tuleb haridusministeeriumi eelarvest.

Meie liit jääb teenust koordineerima, osapoolte vahel sidet pidama ja tudengitega lepinguid sõlmima. Kuna meie ülesandeks jääb teenuse eest väljamaksete tegemine, oleme vastutavad ja aruandekohuslased ministeeriumi ees.

Iga tudeng hindas ise oma abivajaduse suurst, keskmiseks tundide arvuks kuu kohta kujunes nelikümmend. Tudengid, kes mingil põhjusel nimekirjast välja jäid või tahavad toetust taotlema hakata, pöörduge meie liidu poole, et võimalusel toetuse saajate ringiga liituda.

Teadmiseks neile, kes seda taotlemist kavatsevad: ***toetus on mõeldud vaid neile, kel on tõsised ja ületamatud probleemid ligipääsetavusega õppeasutuses (s.h. ühest õppehoonest teise) liikumisel.*** Kõikidele taotlustele lähenetakse n.ö. juhtumipõhiselt. See tähendab seda, et teenuse tundide arv määratakse vastavalt konkreetsele vajadusele. Loogiline on, et abistajaks leitakse kaasüliõpilane, kes nagunii samas õpib ja kes vajadusel aitab, nii kujuneb abistamiseks kuluv aeg väiksemaks kui neil, kes peaksid kogu loengute aja kohal olema. ***Täpset infot teenuse saamise võimalustest ja tingimustest jagan telefonidel 5293144 ja 6720223. Samuti paneme kodulehele üles lepingutingimused, -blanketid ja jooksva informatsiooni teenuse osutamise kohta.***

Auli Lõoke, tegevjuht

OTSIGE ENDAS ...

Kristi Viisimaaga kohtusime meie liidu toakeses Endla tänaval. *Nii noor*, oli mu esimene mõte ja teine – *nii särav!*

Igäihel meist on oma lugu. Kristi loo algus oli traagiline. 1998. aasta 15. aprilli ei unusta ta ilmselt elu lõpuni. Miskipärast oli tal käes abikaasa käsirelv, mis läks ootamatult lahti. Valu justkui ei olnudki ja üldse on sellest päevast ainsana veel meeles sõit haiglasse, millele järgnev nädal on mälust täielikult kustunud. Tohtrid kartsid, kas Kristi üldse tuleb šokist välja. Tuli ja hakkas vähehaaval taipama, kus ta on ja miks. Operatsioon oli seitse või kaheksa, opereeriti välja põrn, tükike maksa, kopse. Arstid muretsesid kõige enam just kopsude pärast. *“Nähtavasti oli mu elutahe ikka suur”*, arvas Kristi. Jalgadele ei pööratud esialgu mingit tähelepanu ja kui Kristi neid tasapisi edutult liigutada proovis, siis oletas ta, et võib-olla on midagi tehtud ja need sellepärast ei liigu. Ettevaatlikult sai tohtrite käest asja uuritud, nemad arvasid, et võib-olla on tegemist seljaaju tursega, mis taandub ja kõik saab korda.. Seda oli hea uskuda.

“Haiglas elad niikuinii tund korraga, kaugemale ei mõtle,” tähendas Kristi.

Poolteist kuud Mustamäe haiglas lähenes lõpule, jaluletohusmisest ei tulnud endiselt midagi välja. Arst ütles, noh, neiu, nüüd tuleb teil siia tooli ise minema hakata.

“Räägi, räägi, papi”, mõtles Kristi, *“kaks tädi panevad mind tooli istuma, mu jalad on nagu makaronid, huvitav, kuidas ma üksi saan.”* Kõige raskem oli üle elada oma abitust. *“Sa ei saa sokke ega pükse jalga, sa ei julge pluusi selga panna, sest ei tea, kuidas läheb. Kogu aeg pead kedagi paluma – palun, tee, palun, lükka. Lisaks meeletu koduigatsus,”* rääkis Kristi.

Kas ei peaks niisugustel puhkudel olema psühholoogi käepärast, tundsin huvi.

“Nad käisid end pakkumas, aga leian, et parem, kui minuga oleks vestelnud keegi samas olukorras inimene. Ma ei olnud ju kedagi neist varem näinud, neid polnud minu jaoks olemas. Võib-olla kusagil filmist nähtud või silmanurgast tänaval.”

Selliseid inimesi kohtas Kristi Viisimaa Haapsalus neuroloogiahaiglas, kuhu ta suunati pärast järeldravi Keilas.

“Sattusin Haapsallu vist kõige õigemal ajal, sest selle kahe kuu jooksul, mil mina seal viibisin, käis seal läbi oma kakskümmend noort.. Siis oli veel vana kole maja ja mõtlesin, mis õudus siin nüüd algab, aga kui sügisel koju läksin, olin teine inimene. Kõigepealt vaatasin, mida ja kuidas kõrvalvoodi tüdruk toimetab ja mõtlesin, et proovin samuti ise hakkama saada, mitte iga asja pärast kellanupule vajutades hooldajat kutsuda. Ümberringi askeldasid teised noored, mind võeti nagu ühte suurde perekonda. Väga tähtis on suhtlemine, sotsiaalsus. Sellist sisemist soojust ja ühtekuuluvustunnet mujalt ei leia. Nüüd olen püsiklient, meil on oma punt, kellega koos on väga mõnus. Ja muidugi saame ka ravi, sest see käte peal elamine mõjub tegelikult igale poole.”

Kristi arvas, et tema õnnetus oli vanematele esialgu väga raske, ent kui ta esmakordselt Haapsalust tulles ise hakkama sai, rahunesid ka kodused. Noorem tütar oli alles liiga väike mõistmaks emaga juhtunut, vanema jaoks tähendas see teadagi elumuutust, aga Kristi imestab tänini, kui loomulikult omad lapsed ja ka nende sõbrad on asjasse suhtunud. Taas kord tõestus, et suured inimesed võivad väikestelt õppida hindama tõelisi väärtusi.

Kristi Viisimaa ootasid ees suured elumuutused. Varem oli ta töötanud “Olümpia” hotellis suveniirimüüjana, see amet ei tulnud enam kõne alla. Juba Haapsalus oli ta hoidnud kõrvald lahti ja kuulnud Astangu koolist ning aasta pärast asus seal õppima sekretäritööd. Algus polnud kerge, sest päevad olid pikad ja kaheksa tundi järjest ratastoolis istuda väsitav. Ent tasapisi sai harjutud. Lõpetamise järel otsis Kristi mitmelt poolt tööd, aga ikka oli probleem kas ligipääsetavusega või pakuti vaid veerand kohta või kodust tööd. 24 tundi päevas kodus

olla ta ei tahtnud ja kui Astangu kool vajas arvutikirja õpetajat, esialgu küll suhteliselt väikese koormusega, oli Kristi rõõmuga nõus.

“See oli mu kodu lähedal, hea käia ja ühel hetkel tundsin – oo, see töö meeldib mulle. Loomulikult mängisid oma osa ka keskkond ja head liikumisvõimalused. Paari kuu jooksul pakuti lisaks kontoritöö õpetamist ja tasapisi kasvas koormus. Teadagi tuli ennast täiendada, tegin läbi kutseõpetajate kursused Tartus, 320 tundi pooleteise aasta jooksul. Ma ei olnud varem kunagi mõelnud selle rolli peale, õpetaja tundus tark ja kusagil kõrgel seisvat, ennast õpetajana ei olnud ma iialgi ette kujutanud. Nüüd leian, et õpetaja õpib ka õpilastelt, ta peab ennast uuendustega kursis hoidma ja ta ei peagi kõige targem olema. Õpetaja peaks olema rohkem partner ja kaaslane, mitte ülemus, kelle tõde on kõige õigem. Võib-olla oleks meie haridussüsteem ka teistsugune, kui seal niisugused põhimõtted kehtiksid. Mina ei kuuluta mingit tõde, lihtsalt mulle see töö meeldib. See ei ole kerge amet, aga väga mitmetahuline – õpetamine, tundideks valmistumine, paberitöö, suhtlemine õpilastega, teiste õpetajatega, metoodikutega, õppekavad jms. ”, arutleb õnnelik õpetaja.

Oletan, et Astangu kooli õpilastele on Kristi Viisimaa mitmes mõttes eeskujuks. Kristi jääb nõusse:

” Selles mõttes küll, et nad näevad, et elus on võimalik edasi minna, kui on tahet ja motivatsiooni. Mõnikord vaatan kurbusega, kuidas mõnel kaob tahe ära. Olen täiskasvanute hariduse väikeses initsiatiivrühmas ja tahaksin ka seda edendada. Inimesed ei peaks olema kinni vanas raamis, neil tuleks leida endas tahe ümberorienteerumiseks. Vahel ütlevad ka minu arvutiõpetuse poisid, et viskaks selle arvuti kasvõi aknast välja, aga nad teavad, et see on edaspidi nende leivateenimise võimalus. Näen küllalt palju ka neid inimesi, kel on lihtsalt hea siin kolm aastat ära istuda (Astangu on riiklik kool, siin on palju soodustusi) ja neil polegi eesmärki tööle minna. Tahaksin muuta nende inimeste mõtlemist. Kui olid kunagi elektroonik ja istud nüüd kodus kapi taga, ei saa sind aidata. Tegelikult võib inimene teha elus 180-kraadise pöörde, valida sootuks teise ala, vaja on vaid motivatsiooni,” on Kristi veendunud.

Miks kaob motivatsioon ära, pärin.

“Arvan, et tekib enesehaletsus – mind ei ole vaja, ma ei saa hakkama”, oletab Kristi ja väidab, et ka temal on raskeid hetki olnud, aga liiga vähe aega masendusse vajumiseks. Ka kätteõpitud abitusest võiks inimesed vabaneda, arvab ta. Kui kõik ette-taha ära tehakse ja aiva haletsetakse, siis pole midagi imestada, kui oma tahe kaob. Algab kõik isesisvuse omamoodi edasilükkamisest, alates sellest, et sulle tõmmatakse sokk jalga ja lõpetades näiteks sellega, et sinu asemel istub autorooli keegi teine. Kristi sõidab juba neli aastat ise autoga ja ei kujuta elu teisiti ette.

“Iga väike asi annab otsekui eduelamuse, mis viib sind oma iseseisvumisele ja vabadusele lähemale”, kinnitab Kristi ja teda tuleb uskuda. Ta jätkab: *“Varem ei osanud mõelda, et nii lihtsatest asjadest võib rõõmu tunda – mingist takistusest üleminek, mingi esmane tegevus ratastoolis. Ühe nõustamisprojektiga seoses käisime tänavu Saksamaal ja Hispaanias ja ma olin õnnelik, et sain hakkama asjadega, mida pole elu sees teinud. Ma ei olnud enne lennukiga lennanud, nüüd ratastoolis lendasin! Peasi, et õnnetuse üleelanud inimese mõte ei jääks seisma. Kusagilt hakkab see iva arenema, sa tahad ju midagi teha, jumalapärast mitte ainult koju jääda.”*

Kristi Viisimaa kaotas palju, kaotas liikumisvõime. Kas selle õnnetuse läbi olete ka midagi võitnud, tahan teada. Vastus on kiire tulema:

“Olen kindlasti. Olen endas avastanud palju sellist, mille olemasolust ma enne midagi ei teadnud. Olen hästi palju muutunud, iga läbitud raskus on eneseusku juurde toonud. Mul on alles kõik vanad sõbrad, aga olen juurde saanud uusi. Püüan olla selline inimene, nagu tõesti tahaksin. Kuigi ma ei suuda liikuda, siis unes ma ikka jooksen ja mu sõnavaras on sõnad:

käin läbi, jooksen, tõttan sinu juurde, ma ei ütle, et veeren sinu juurde. Tehnika areneb kiiresti ja me keegi pole loobunud unistamast, et ükskord saame kõndima.”

Lõpetuseks soovin Kristi Viisimaale õnne kõiges. Tema mulle ka.

Noor ja ilus, istub ta siis autorooli ja sõidab ära. Küllap koju oma laste juurde. Neil veab! Kõigil Kristi sõpradel samuti!

Liina Kusma

SÜLETEENUS TALLINNA AUTOBUSSIJAAMAS

Selle aasta detsembrist abistab Tallinnast reisi alustavat või Tallinna saabuvat liikumispuudega inimest bussi sisenemisel või väljumisel turvatöötaja.

Liidu juhatuse liikme, Tiia Sihveri ettepanekul võtsime ühendust Securitas Eesti AS ja Tallinna Autobussijaama juhtidega, kes suhtusid ratastoolikasutajate muresse äärmiselt mõistvalt ja aitasid välja töötada parima lahendusvariandi sõitjate abistamiseks. Lepiti kokku telefoninumber, kuhu tuleb eelnevalt teatada kas bussi saabumis- või väljumisaeg ja muud üksikasjad. Märkimist väärib, et turvatöötajad teevad seda kõike vabatahtliku töö vormis, tasu küsimata.

Teenuse kasutaja ei pea olema tingimata ratastoolikasutaja. Loodetavasti kõik teavad, et puudega laps (olenemata puude raskusastmest) ja sügava puudega inimene saab sõita Eesti piires tasuta. Selleks müüakse 0-maksumusega pilet.

Helistada tuleb numbril **50 79526**. Telefonil vastab Securitase teenistusjuht, kes paneb kirja kuupäeva, bussi saabumise või väljumise kellaaja, teie telefoninumbri ja muud täpsustamist vajavad üksikasjad. Kokkulepitud kellaajal saadetakse inimene bussile või aidatakse bussist maha. Kui mobiil ei vasta (n. sai ootamatult aku tühjaks), helistage **613 9218**, see on Securitase korrapidaja number, andke vajalik info ja korrapidaja edastab selle teenistusjuhile. Tallinnas on ööpäevane turvavalve. Helistada võiksite siis, kui sõit on kindel — pilet juba ostetud. Aga mitte liiga vara, hästi sobib reisipäeva hommik.

Kuidas turvamees teid aitama peab, juhendate ise. Kuna jaamas on kaks turvatöötajat, ei peaks keegi oma kehakaalu pärast sõidust loobuma. Kuidas ratastool kokku käib ja kuidas pidurid peale panna, õpetate samuti teie.

Kel pikk sõit seljataga ja vajadus Tallinna bussijaamas tualetti kasutada, andke sellest märku turvatöötajale, kes viib teid läbi Cargobusi sissepääsu invatualetini (jaamas avalik invatualett praegu puudub).

Bussijaama ülem lubas astuda samme, et bussides kohad 1 ja 2 oleksid broneeritud liikumispuudega inimestele ja müüdaks välja viimastena. Esimestele istekohtadele on tunduvalt lihtsam aidata kui bussi tahaotsa.

Selline abistamine on praegu reisi ühes otsas, Tallinnas. Teises otsas peab ratastooli inimene praegu ikkagi ise hooldama, et leida endale abistaja.'

Tiia Sihveri eestvedamisel sai lahendatud väike, aga ratastoolikasutajale oluline probleem. Seda küll esialgu vaid Tallinnas, aga loodud sai pretsedent, millele toetudes edasi minna. Loogiline, et selline tugiteenus peab olema ametlik, tasustatav, mitte vastutulelikkuse korras osutatav, nagu praegu Tallinnas sai kokku lepitud. Liikumisvabadus on üks inimese põhiõigusi. Vähemalt seni, kuni liikumispuudega inimesel, eriti ratastoolikasutajal, puudub võimalus kasutada ligipääsetavat transporti, peab teenus olema reguleeritud ja finantseeritud riiklikul ja/või kohalike omavalitsuste tasandil. Selleni jõudmiseks läheb veel aega. Nüüd on teil, ühingute juhtidel ja oma piirkonna liikumispuudega inimeste eestseisjatel, Tallinna näidet eeskujuks tuues, võimalik asuda läbirääkimistele kohapealsete bussijaamade haldajatega. Otsida üheskoos võimalusi, et ka reisi teine ots saaks sõbralikult abistatud.

Auli Lööke, tegevjuht

ELILI KODULEHT ON MEIE KÕIKIDE LEHT!

Meie veebilehele on hiljuti juurde tulnud kaks uuendust!

Alates detsembrist on liidu kodulehel www.elil.ee Mella poolt kujundatud **infofoorum**, kuhu on kutsutud sõna sekka ütlema ja teemasid üles võtma kõik, kel võimalus arvutit kasutada. Arutasime infolistis mõni aeg tagasi, kas teha foorum salasõnade-paroolide kasutamise või mitte. Otsus langes lihtsuse ja selguse kasuks, mis võimaldab ka juhuslikul külastajal hõlpsasti oma sõnumit jätta.

Minu meelest nii see Mellal saigi - infofoorum on lihtne ja käepärane, kenasti eestikeelse juhendamise ja liigse atribuutikata. Minge vaatama ja foorumis vestlust üles võtma!

Mella on väga huvitatud tagasisidest ja tekkivatest probleemidest. Neist ei saa selgust, kui ei proovi. ***Kohtumiseni infofoorumis!***

Kui külastate meie kodulehekülge,

pange tähele uuendust liikmesühingute kontaktandmete juures. Mella on teinud võimalikuks igal ühingul avaldada seal oma organisatsiooni tutvustav tekst, igasuguseid täiendavaid andmeid, pilte, jutte, viiteid jne. lingi all **TÄIENDAV INFO**. Teisisõnu - igal ühingul on oma **tasuta veebileht**, kuhu mahub just nii palju informatsiooni, kui vajalikuks peate. Pange kirja ühingu saamislugu või huvitavamad saavutused/üritused. Lisaks veel oleks tore info juurde panna ühingu logo, muidugi kui logo on olemas. Ja loomulikult on koht ka uudistel ja teadaannetel.

Saaksime olla üksteise tegemistega paremini kursis, vastastikune informeerimatus häirib kindlasti meid kõiki. Samas on ühingute liikmetel, kel ligipääs arvutile, täiendav võimalus oma ühingu plaanidest ja tegemistest operatiivselt infot saada. Miniveebid leevendaksid nende nurinat, kes on kurnud meie kodulehe liigse Tallinna-kesksuse üle. Oleme Mellaga samuti seda meelt, et koduleht pole pelgalt üldinfo koht, vaid meie kõikide sisustada infoga sündmustest, mis meie ümber toimuvad. Mitte ainult Tallinnas, vaid kõikjal üle Eesti.

Ootame ettepanekuid ja soove ka sisu kohta - millist üldhuvitavat teavet avaldada, millised püsilingid oleksid vajalikud, ka viiteid huvitavale materjalile, mida üles panna, sest kõik ei satu ju kaugeltki meile ette. Selliseid sisulisi nõuandeid on ette tulnud haruharva. Siit üleskutse - ***kasutagem Mella loodud võimalusi kindlasti ja aktiivselt!***

Materjalid võib saata kohe Mellale või kui arvate, et võiksin need üle vaadata, siis mulle aadressile elil@elil.ee. Kui tekib tehnilisi küsimusi OMA kodulehe kasutamise kohta, saatke kiri Mellale mella@lux.ee ja Mella annab nõu.

Auli Lõoke, tegevjuht

PIMEDA AJA KAMPAANIA

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liidu ja Maanteeameti liiklusohutuse osakonna käivitatud koostööprojekt **Ratastoolis liikleja nähtavaks!** jätkub. Ajendi selleks kampaaniaks andsid autojuhid, kes kirjeldasid ehmatust, kui pimedal ajal auto valgusvihku ilmus ootamatult ratastooliga liikuja. Tõepoolest, kiirküsitlus ratastooli kasutajate hulgas andis vastuse, mis kinnitas autojuhtide etteheidet.

Maanteeameti liiklusohutuse osakonna peaspetsialist Urve Sellenberg võttis kohe vastu idee lülitada ratastoolis liiklejad igasügisesse helkurikampaaniasse. Eesmärgiks seati ühelt poolt kaasliiklejatele meelde tuletada ratastoolis liikuja olemasolu liikluses ja teiselt poolt panna kõigile südamele, et pimedal ajal peavad kõik olema hästi nähtaval: nii ratastool, ratastooli kasutaja ja tema abistaja.

Teame ju kõik, et kuigi ratastooli kasutaja peaks liikuma alevis ja linnas kõnniteel nagu jalakäija, on see kehvade teolude tõttu sageli võimatu. Puuduvad peale- ja mahasõidud, teed on auklikud ja veerennid kõnniteel katmata. Seepärast võib ratastoolis liikujat näha tihti sõiduteel. Sel puhul on arusaadavalt eriti tähtis olla nähtav.

Liikmesühingute kaudu oleme üle Eesti laiali jaganud mitu head ruutmeetrit ratastoolidele kleepimiseks sobivaid helkur-kleepse ja inimeste tarvis ligi 1500 helkurit. Nendega varustab liikumispuudega inimesi Maanteeamet. Kuidas kleepse kasutada ja muudest ratastooliga liigeldes ettetulevatest probleemidest räägiti septembris nii Kanal2 kui TV3 liiklussaadetes. Pärast seda saime toredate meili:

"Nägin "Rooli võimu" saates lõiku, kus nn. "pimedatele" ratastoolidele kleebiti kollaseid helkurkleepse. Võib-olla eksin, aga tundus, et neid kleepimata ja mittehelkivaid ratastoole liigub Tallinnas veelgi. Umbes 6-7 aastat tagasi osalesin lastesaates "Ilmaeluime" ja seesinase saate käigus tutvusin kohaga, kust selliseid kleepse saab. Elik lugu on tegelikult lihtne: kui teil läheb sellist helkurmaterjali tarvis, siis andke teada ja ma muretsen."

Pärast seda on abivalmis vabatahtlik, näitleja **Tarmo Männard** täiendanud meie varusid "oma allikaid" kasutades kaks korda. Toredate inimesi elab meie hulgas!

Oktoobris küsis Vikerraadio, kuidas "nähtavaks muutumine" edeneb ja tegi sellekohase väikese usutluse. Telesaade "Puutepunkt" pani oma kodulehele meie pressiteate kampaania kohta ja sealtkaudu infot saanud inimesed on tulnud lausa meie kontoris kleepsumaterjali nõutama. Usutavasti oleme saanud kasulikud olla nii oma liikmetele kui paljudele teistele ja tahaks loota, et paistame pimedal ajal kenasti silma.

Kampaania jätkub. Maanteeamet ei keeldu helkurite andmisest edaspidigi, kleepsude varu meie kontoris on olemas ja pimedat aega jätkub veel pikalt. Olgem siis sel pimedal ajal autojuhtide närve ja oma elu-tervist säästvad!

Tänuüritus AASTA TEGU 2005

Tänuüritus toimub 15. 02. 2006 Tallinnas, SEB Eesti Ühispanga peahoones Tornimäe 2.

Traditsiooniline, viiendat aastat korraldatav üritus algab kell 12.00. Ootame jätkuvalt kandidaatide esitamist tänuüritusel tänamiseks. Nagu ikka, võib kandidaatideks esitada nii üksikisikuid kui organisatsioone, kelle panus on olnud oluline kas teie ühingule või liikumispuudega inimestele üldiselt. Kandidaadi esitamisel tuleb juurde kirjutada põhjendus ehk heateo kirjeldus. Kindlasti tuleb ühingutel, kes seda veel teinud pole, esitada oma favoriidid lähiajal, et juhatus saaks jaanuarikuu koosolekul teha lõpliku valiku.

Samuti palun teie ettepanekuid meie inimeste kohta, kes võiksid üritusel sõna võtta mõnel huvitaval teemal, mis oleksid põnevad kuulata nii meile kui meie külalistele. Selliseid esinejaid on olnud tavaliselt viis, soovitav, et esinejad ja võimalusel teemad ei korduks. Ürituse kestuseks on arvestatud kolm tundi: kaks pidulikuks aktuseks ja üks sellele järgnevas seltskondlikuks ajaveetmiseks kohvitassi taga. Ka sel aastal saadame kutsed oma sõpradele ja toetajatele, nii poliitikutele kui avaliku elu tegelastele. Pressiteatega teavitame meediat ja loodame sündmuse laiemat kajastamist. Sel aastal on ürituse kuludesse planeeritud ka ühingutele transpordikulude kompenseerimine. Uuendusena on vajalik eelregistreerimine osavõtuks (1. veebruariks), see hõlbustab tunduvalt korraldust

Auli Lõoke, tegevjuht

AUTOKOOL REGISTREERIB ÕPPUREID!

Leitud on konkreetne autokool Tallinnas, kelle sõiduõpetaja on valmis alustama koolitusega juhilubade saamiseks. Sõiduõpetus toimub Renault´ autoga, mis on kohandatud käsijuhtimiseks. Sooviavaldusi kursustele võetakse vastu üle Eesti, vajadusel sõidab õpetaja õpilase juurde. Soovitav on ühest piirkonnast 2-3 õpilase leidmine, see ei aja kursuste hinda nii üles (benssiini hind edasi-tagasi sõiduks!).

Kursuste koordinaatoriks jääb Kristo Priks, kes paneb kirja soovijad ja vastab küsimustele (tel. 5010905, e-aadress: kristo.priks@cityrenault.ee).

* * * * *

Loodetavasti jõustub järgmisest aastast sotsiaalministri määrus, kus on käsiseadmed autole doteeritavate abivahendite nimekirjas. Projektis on riigipoolne osalus 75% maksumusest. Püüame läbi suruda ka paigaldamise (mis on samuti väga kallis) doteerimist, praegu see määruse eelnõus puudub.

* * * * *

ELILI – Imvalidiliito sõbruspäevad toimuvad 10. – 11. juunil 2006 Tallinnas Audentese Spordikompleksis Tondi 84. Kuna selle ürituse kohta tuleb edaspidi palju ja paljuski veel muutuvat infot, siis teeme kodulehele vastava lingi, kus on võimalik kõigest operatiivselt teada anda.

Kauneid jõule, rõõmsatujulist aastavahetust,
edu ja õnne uueks aastaks!

ELIL juhatus

Artiklid käesolevas Infolehes

1. Hea lugeja	Liina Kusma
2. Laste puudetoetused suurenevad	Auli Lõoke
3. Tahame ja suudame	Sven Kõllamets
4. Teel tööturule	Mihkel Aitsam
5. Koolitus värvilise vihmavarju all	Liisa Kiik
6. Aktiivlaager Haapsalus	Kristi Viisimaa, Jüri Järve
7. Anda verd tähendab kinkida elu	Ülle Valvar
8. Uus riiklik toetus	Auli Lõoke
9. Otsige endas... ..	Liina Kusma
10. Sületeenus Tallinna bussijaamas	Auli Lõoke
11. ELILi koduleht on meie kõikide leht	Auli Lõoke
12. Pimedada aja kampaania	Auli Lõoke

Infolehe toimetanud LIINA KUSMA

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liik

**Endla 59, Tallinn GSM 5293144
e-mail elil@elil.ee**